

ดร.ฟ่องศรี เวสรีศรี
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
พระจอมเกล้าธนบุรี
phongsri.way@kmutt.ac.th
0-2470-9705

การประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ (2)

สิทธิบัตรการประดิษฐ์และสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีความเหมือนและความแตกต่างกัน ดังที่ได้กล่าวไปเมื่อฉบับที่แล้ว ได้แก่ ลักษณะของการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ ความมุ่งหมาย และความใหม่ ฉบับนี้ขอเสนอลักษณะที่เหมือนและแตกต่างของสิทธิบัตรการประดิษฐ์ และสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เพิ่มเติมในเรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง ระยะเวลาการคุ้มครอง สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร และอัตราค่าธรรมเนียม

สิ่งที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 ได้กำหนดสิ่งที่ไม่ได้รับความคุ้มครองของสิทธิบัตรการประดิษฐ์ไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่มีการกำหนดอย่างกว้างๆในเรื่องดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

สิ่งที่เหมือนกันประการหนึ่งของการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่กฎหมายสิทธิบัตรไม่ให้ความคุ้มครอง คือ สิ่งประดิษฐ์และแบบผลิตภัณฑ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี อนามัยหรือสวัสดิภาพของประชาชน ยกตัวอย่างเช่น ผลิตภัณฑ์การทำแท้ง กรรมวิธีการปลอมแปลงธนบัตร แบบผลิตภัณฑ์ที่มีภาพลามกอนาจาร

สิ่งที่ไม่ได้รับความคุ้มครองของการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะที่แตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ โดยที่กฎหมายสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์และแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นการสร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเองที่ไม่ได้เลียนแบบใคร มีความใหม่ มีขั้นการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น และประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมได้ แต่สิ่งเหล่านี้อาจจะไม่สามารถขอรับจดทะเบียนสิทธิบัตรได้เสมอไป เพราะมีบทบัญญัติที่ได้ยกเว้นไม่ให้ความคุ้มครองถ้าหากเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้

กรณีการประดิษฐ์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง

- “จุลชีพและส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของจุลชีพที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สัตว์ พืช หรือสารสกัดจากสัตว์หรือพืช”

เหตุผลเพราะเป็นสิ่งที่ชีวิตที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ มนุษย์เพียงแต่ไปค้นพบเจอเท่านั้น ไม่ใช่การคิดค้นขึ้นใหม่แต่อย่างใด และสำหรับพืช ก็สามารถขอรับความคุ้มครองได้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ.2542 โดยกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้รับผิดชอบตามกฎหมายดังกล่าว ซึ่งการวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับพืชจะต้องแจ้งและขออนุญาตกรมวิชาการเกษตรด้วย

- “กฎเกณฑ์และทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์”

เหตุผลเพราะเป็นกฎเกณฑ์และทฤษฎีที่มนุษย์ได้ค้นพบจากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ

- “ระบบข้อมูลสำหรับการทำงานของเครื่องคอมพิวเตอร์”

เหตุผลเพราะเป็นโปรแกรมต่างๆ ที่ใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์แล้ว

- “วิธีการวินิจฉัย บำบัด หรือรักษาโรคมนุษย์ หรือสัตว์”

เหตุผลเพราะเป็นเรื่องของมนุษยธรรมที่ต้องช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์ให้หายจากโรคร้ายไข้เจ็บ แต่ไม่รวมถึงการรักษาโรคพืชที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ไม่ได้รับความคุ้มครองเหล่านี้หากเป็นการคิดค้นขึ้นเองหรือมีการนำไปประยุกต์ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธี ก็จะเป็นการประดิษฐ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้ เช่น การค้นพบคุณสมบัติใหม่ของจุลินทรีย์ประเภทหนึ่ง ที่สามารถถนอมอาหารนำมาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารสำเร็จรูป เครื่องจักรกลที่ควบคุมการทำงานด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ หรือการออกแบบอุปกรณ์เครื่องมือแพทย์ เป็นต้น

สำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์ กฎหมายสิทธิบัตรได้บัญญัติให้กำหนดสิ่งที่ไม่ได้รับความคุ้มครองในเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้ในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีกฤษฎีกาออกพระราชกฤษฎีกาในการกำหนดประเภทการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองแต่อย่างใด

ระยะเวลาการคุ้มครอง

เมื่ออธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญาสั่งให้รับจดทะเบียนการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์และออกสิทธิบัตรแล้ว

ระยะเวลาที่กฎหมายสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองระหว่างการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์จะไม่เท่ากัน คือ

- สิทธิบัตรการประดิษฐ์จะได้รับการคุ้มครอง 20 ปีนับแต่วันยื่นคำขอ
- สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์จะได้รับการคุ้มครอง 10 ปีนับแต่วันยื่นคำขอ

ระยะเวลาความคุ้มครองที่แตกต่างกันนี้มีเหตุผลจากการใช้ประโยชน์ที่ต่างกัน การคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม่ต้องการระยะเวลาความคุ้มครองนานเพราะความนิยมในผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบใหม่อาจเป็นเพียงช่วงสั้นๆ ตามพฤติกรรมของผู้บริโภคหรือขึ้นอยู่กับสมัยนิยม จึงทำให้ความคุ้มครองในเรื่องของการออกแบบมีระยะเวลาคุ้มครองที่สั้นกว่าสิทธิบัตรการประดิษฐ์

สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เมื่อครบ 10 ปี ความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ก็จะสิ้นสุดลง แต่อาจได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายลิขสิทธิ์อีกก็ได้ เพราะแบบผลิตภัณฑ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรม หรือกรณีที่มีการออกแบบผลิตภัณฑ์ถูกเพิกถอนเพราะเป็นสิทธิบัตรที่ไม่สมบูรณ์ เช่น ไม่เป็นของใหม่ หรือไม่ครบองค์ประกอบสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ แบบผลิตภัณฑ์นั้นอาจได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายลิขสิทธิ์แทนก็ได้ และจะได้รับความคุ้มครองในทันทีที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นและมีระยะเวลาคุ้มครองที่ยาวนานกว่า กล่าวคือ ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์ และจะมีต่อไปอีก 50 ปี นับตั้งแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตายในกรณีที่เป็นการงานศิลปะทั่วไป แต่ถ้าเป็นงานศิลปะประยุกต์ ระยะเวลาที่กฎหมายสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองคือ 25 ปีนับแต่ได้สร้างสรรค์งานนั้นขึ้น

อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาการคุ้มครอง 20 ปีของสิทธิบัตรการประดิษฐ์ และ 10 ปีของสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์จะมีผลต่อเมื่อมีผู้ทรงสิทธิได้ชำระค่าธรรมเนียมรายปี ซึ่งกรมทรัพย์สินทางปัญญาให้ผู้ทรงสิทธิเริ่มชำระครั้งแรกในปีที่ 5 นับตั้งแต่วันที่ได้รับจดทะเบียนสิทธิบัตร การไม่ชำระค่าธรรมเนียมรายปีในปีใด จะทำให้อายุสิทธิบัตรสิ้นสุดลงตั้งแต่ปีที่ไม่ชำระนั้น และจะตกเป็นของสาธารณะในทันที ซึ่งใครๆ ก็สามารถนำไปใช้หรือผลิตได้โดยไม่ต้องชำระค่าใช้สิทธิและไม่มีความผิด

สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตร

สิทธิของผู้ทรงสิทธิบัตรหรือสิทธิของเจ้าของสิทธิบัตรในสิทธิบัตรการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น มีความคล้ายคลึงกัน เพราะเป็นสิทธิแต่ผู้เดียว Exclusive right ของผู้ทรงสิทธิที่จะใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตรนั้นได้เต็มที่ โดยสามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้ สิทธิของผู้ทรงสิทธิในสิทธิบัตรการประดิษฐ์ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. สิทธิในสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิในการผลิต ใช้ ขาย มีไว้เพื่อขาย หรือนำผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตรเข้ามาในประเทศไทย
2. สิทธิในสิทธิบัตรกรรมวิธี ผู้ทรงสิทธิมีสิทธิในการใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตร ผลิต ขาย นำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยใช้กรรมวิธีตามสิทธิบัตรนั้นเข้ามาในประเทศไทย

กรณีสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ผู้ทรงสิทธิบัตรแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้นที่จะมีสิทธิใช้แบบผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ตามสิทธิบัตร หรือขาย หรือมีไว้ขาย หรือเสนอขาย หรือนำผลิตภัณฑ์ที่ใช้แบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวเข้ามาในประเทศไทย

อัตราค่าธรรมเนียม

ค่าธรรมเนียมสิทธิบัตร	การประดิษฐ์		การออกแบบผลิตภัณฑ์	
	ค่าธรรมเนียมเดิม	ค่าธรรมเนียมใหม่	ค่าธรรมเนียมเดิม	ค่าธรรมเนียมใหม่
ค่าขอรับสิทธิบัตร	1,000	500	500	250
ค่าจดทะเบียน	1,000	500	1,000	500
ค่าธรรมเนียมรายปี (เริ่ม) ปีที่ 5	2,000	1,000	1,000	500
ค่าธรรมเนียมรายปี ปีที่ 10	8,000	4,000	5,500	2,750
ค่าธรรมเนียมรายปี ปีที่ 20	50,000	25,000	-	-
ชำระค่าธรรมเนียมคราวเดียวทั้งหมด	280,000	140,000	15,000	1,500

การชำระค่าธรรมเนียมสิทธิบัตรนั้นเริ่มตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการยื่นคำขอที่กรมทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งผู้ยื่นคำขอจะต้องชำระค่ายื่นคำขอรณสิทธิบัตรการประดิษฐ์ 1,000 บาท หรือค่าขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ 500 บาท และค่าธรรมเนียมอื่นๆที่ผู้ยื่นคำขอจะต้องชำระในขั้นตอนต่อไป ซึ่งได้แก่ ค่าประกาศโฆษณา ค่าตรวจสอบการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ และค่าจดทะเบียน ซึ่งค่าขอรับสิทธิบัตรการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์จะชำระค่าธรรมเนียมดังกล่าวในอัตราที่เท่ากัน

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สิทธิบัตรจะได้รับความคุ้มครองจนครบตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดต่อเมื่อผู้ทรงสิทธิได้ชำระค่าธรรมเนียมรายปี ซึ่งเริ่มชำระในปีที่ 5 หรือเมื่อสิ้นสุดปีที่ 4 นับตั้งแต่วันที่จดทะเบียนเพื่อเป็นการรักษาสิทธิ อัตราที่ชำระในแต่ละปีเป็นอัตราก้าวหน้าที่จะสูงขึ้นทุกปี เพราะเจตนารมณ์ของกฎหมายสิทธิบัตรต้องการให้ผู้ทรงสิทธินำสิ่งประดิษฐ์หรือแบบผลิตภัณฑ์นั้นไปใช้ประโยชน์ทางอุตสาหกรรมให้มากที่สุด ไม่ต้องการให้เป็นการจดทะเบียนเพื่อเก็บไว้หรือกีดกันผู้อื่นโดยไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง นอกจากการชำระค่าธรรมเนียมรายปีแล้ว ผู้ทรงสิทธิสามารถจะขอชำระค่าธรรมเนียมคราวเดียวทั้งหมดก็ได้ ซึ่งถูกกว่าการชำระรายปี โดยที่อัตราค่าธรรมเนียมคราวเดียวทั้งหมดของสิทธิบัตรการประดิษฐ์สูงกว่าสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ เพราะมีระยะเวลาคุ้มครองที่ต่างกัน

ติดต่อ 0-2427-0039 หรือ www.kmutt.ac.th

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

- มุ่งมั่น เป็นมหาวิทยาลัยใฝ่เรียนรู้
- มุ่งสู่ ความเป็นเลิศในเทคโนโลยีและการวิจัย
- มุ่งธำรง ปณิธานในการสร้างบัณฑิตที่เก่งและดี
- มุ่งสร้าง ชื่อเสียงและเกียรติภูมิให้เป็นที่ภูมิใจของประชาคม
- มุ่งก้าว ไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก

ด้วยเหตุที่คนไทยมีปัญญาถูกเพิกถอนสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรเพราะเหตุไม่ชำระค่าธรรมเนียมรายปีในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องเสียสิทธิก่อนระยะเวลาที่กำหนด กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ตระหนักถึงปัญหานี้และต้องการสร้างแรงจูงใจให้คนไทยขอรับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตรเพิ่มมากขึ้น จึงได้ประกาศลดค่าธรรมเนียมขึ้นตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยอัตราค่าธรรมเนียมและยกเว้นค่าธรรมเนียมสำหรับสิทธิบัตรหรืออนุสิทธิบัตร พ.ศ. 2547 โดยให้ลดอัตราค่าธรรมเนียมทุกรายการลงครึ่งหนึ่งตั้งแต่วันที่ 30 กันยายน 2547 เป็นต้นไป

เมื่อกล่าวถึงการคุ้มครองตามกฎหมายอนุสิทธิบัตร ซึ่งเป็นหนังสือที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีที่มีความใหม่และสามารถประยุกต์ใช้ได้ ในอุตสาหกรรม โดยไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีสูง เพื่อช่วยกระตุ้นให้ขอรับความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาภายในประเทศมากขึ้น แต่กฎหมายอนุสิทธิบัตรไม่ได้ให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ ดังนั้น การยื่นคำขอรับอนุสิทธิบัตรสำหรับการออกแบบผลิตภัณฑ์จึงไม่สามารถทำได้

ตามกฎหมายสิทธิบัตร ภาคธุรกิจอุตสาหกรรมหรือบุคคลใดสนใจและจะขอใช้ประโยชน์จากสิทธิบัตรการประดิษฐ์หรือสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะต้องจ่ายค่าใช้สิทธิให้กับเจ้าของความคิดหรือผู้ทรงสิทธิเพื่อเป็นการตอบแทนในผลงานที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์นั้น ภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือตามระยะเวลาการคุ้มครองของสิทธิบัตรนั้นๆ ในขณะที่เดียวกัน ผู้ทรงสิทธิก็มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการชำระค่าธรรมเนียมรายปีที่กรมทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อรักษาสีทธิของตนเอง เมื่อหมดระยะเวลาคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรแล้ว ผลงานสร้างสรรค์นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนต่อไป

การประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้สร้างสรรค์สิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งที่เป็นประโยชน์ และสิ่งที่สวยงามให้กับมนุษยชาติ กฎหมายสิทธิบัตรจึงให้ความคุ้มครองสิ่งเหล่านี้ขึ้นเพื่อเป็นการกระตุ้น ส่งเสริม และสร้างแรงจูงใจแก่ผู้ประดิษฐ์ให้มีการประดิษฐ์คิดค้นสร้างสรรค์ให้มากขึ้น ก็ขอเชิญชวนให้คนไทยทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของงานทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว และประดิษฐ์คิดค้นให้มากขึ้น ตราบใดที่คนไทยเป็นเจ้าของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ มากขึ้นจะช่วยปลูกฝังวัฒนธรรมการประดิษฐ์คิดค้นในสังคมขึ้น เกิดการรักษาสิทธิและลดการละเมิดการทำเลียนแบบได้มาก นอกจากนี้ สิทธิบัตรยังเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญในการแสดงถึงศักยภาพของคนไทยในด้านการแข่งขันทางเทคโนโลยีในระดับโลกได้ ถึงแม้เทคโนโลยีของไทยจะไม่สูงนัก แต่การมีสิทธิบัตรที่เป็นประโยชน์และนำมาใช้ได้จริงเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด โดยอาจเริ่มจากการสนับสนุนให้มีการต่อยอดจากสิทธิบัตรที่มีอยู่แล้วก่อน ตามที่ อาจารย์ปราโมทย์ ธรรมรัตน์ ได้ชี้ช่องทางไว้ ซึ่งเป็นทางเลือกที่ถูกต้องตามกฎหมายในการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์คิดค้นด้วยการใช้ประโยชน์จากข้อมูลสิทธิบัตรต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้

(ที่มา : ยรรยง พวงราช 2542 คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพฯ, วัลลภ ตติสสมิตร 2545 สิทธิบัตร สำนักพิมพ์นิติธรรม กรุงเทพฯ, สมพร พรหมหิตาธร 2539 สิทธิบัตร สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพฯ, อาวีพรรณ จงประกิจพงศ์ พฤตจิกายน 2537 ทรัพย์สินทางปัญญา เล่ม 2 สำนักพิมพ์วิญญูชน กรุงเทพฯ)

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา
สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งทรัพย์สินทางปัญญาและการเรียนรู้

เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืน

ติดต่อ : โทรศัพท์ 0-25474621-5 หรือ www.ipthailand.org